

* **Betonica Haussknechtii** UECHTR. in litt. ap. Nym. Consp. Suppl., p. 251; HAUSSKN. Symb., p. 39.

Buissons: près de Tchataldagh (non loin d' Alenidagh) A. — Assez commun dans cette localité.

Obs. — Varie parfois à bractées non ciliées.

Constantinople, le 10 mai 1905

(à suivre)

Apró közlemények. — Kleine Mitteilungen.

A Trisetum macrotrichum Hackel két új termőhelye.

HACKEL tanárnak reánk nézve fontos s rendkívül érdekes közleménye (l. M.bot.lapok, II. 112.o.) hogy az erdélyi szerzők *Trisetum* avagy *Arena carpathica*-ja egy kitüntő új faj, arra indított, hogy ezen növényt termőhelyén felkeressem. Sajnos, egy 1903-ban a torda-aranyosmegyei Felső-Vidrára s a Piatra Strucu nevű hegyre rendezett meglehetősén fáradságos s sokféle kellemetlenséggel járt kirándulás nem vezetett célhoz. WAGNER János tanár barátommal kétszer is bezártuk ezen hegy számos szakadékját s gerincét anélkül, hogy e növényből, melyet itt SIMONKAI tanár fedezett volt fel, valamit is kaptunk volna.

Zwei neue Standorte d. Tri-setum macrotrichum Hackel.

Die für uns ausserordentlich wichtige und interessante Mitteilung Prof. HACKELS (Ung. bot. Blätter II. p. 101.) dass das *Trisetum* oder *Arena carpathica* der siebenbürgischen Autoren eine ganz ausgezeichnete neue Art sei, liess mich nicht ruhen, diese Pflanze an Ort und Stelle kennien zu lernen.

Leider war eine i. J. 1903 unternommene ziemlich beschwerliche und mit mancherlei Unannehmlichkeiten verbundene Excursion auf die Piatra Strucu bei Felső-Vidra im Comitate Torda-Aranyos erfolglos. Zweimal durchsuchten wir mit Freund Prof. HANS WAGNER sorgfältig die zahlreichen Felsgrate und Schluchten dieses Berges ohne die Pflanze, welche Prof. SIMONKAI dort entdeckt hat, wiederzufinden.

Einige Wochen später besuchte ich den von Herrn Jos. BARTH im Tömöser Pass entdeckten zweiten Standort, und Dank der Angaben des Entdeckers, konnte ich dieses herrliche Gras bei Felső-Tömös am Fusse der Piatra mare, später auch noch an der gegenüberliegenden Seite des

Néhány héttel később megkísérlettem a második BARTH JÓZSEF felfedezte termőhelyén a tömösi szorosban megkeresni. BARTH plébános úr szives útbavigazítását követve, meg is kaptam e pompás füvet Felső-Tömös mellett a Piatra mare tövével, későbben sikerült azt még a völgy második oldalán, tehát

a Keresztenyavas alján is megtalálnom. Mindkét helyt meglehetősen rejttet s esekély kiterjedésű helyen terem, kúszó gyöktörzsei a sziklák hasadékaiba hatolnak s helyenkint a sziklákat be is vonják amint BARTH már eleve figyelmeztetett, e fü szaporátlanul virágzik, s legszorgosabb keresés mellett sem kaptam egy tucat virágzó szál nál többet. A meddő tövekből jócskán hoztam magammal, s a budapesti botanikus kertben ezek gyönyörűen fejlődtek s tavaly díusan viritottak is. A «Magyar füvek gyűjteményé»-ben 160. sz. a kiadásra kerülő példák a termöhelyen gyűjtött meddő tövek, a virágzója a botanikus kertben termelt tövekről való.

Saját kertemben is szépen fejlődik az alpinetumban s ez idén fog először viritani.

Tavaly szeptemberben gyűjtönket, Kocsis ISTVÁNT, elküldöttük a Királyköre, hogy ott régebbi gyűjtésinkból egyetmást kiegészítse, s neki sikerrült ezen pompás s amint látszik, Kárpátjainkban endemikus fajt két új helyen felfedeznie, még pedig a nevezett hegység «Propasta» nevű szakadékának szikláin, s a Nagy- s a Kis-Királykövet elválasztó «Krepatura» nevű szakadék felső részének szikláin.

Tales, also am Fusse des Schuler's wiederfinden.

Es ist dort auf ganz kleine ziemlich verborgene Stellen beschränkt, wo dann die kriechenden Rhizome in die Felspalten eindringen und stellenweise auch die Felsen überziehen, doch, wie mir Herr Pfarrer BARTH schon früher mitteilte, blüht sie selten, und trotz eifrigsten Suchens waren nicht mehr als ein Dutzend blühender Halme aufzustreiben. Ich versorgte mich mit einem genügenden Verrat von sterilen Exemplaren, welche in den bot. Garten zu Budapest versetzt, sich prächtig entwickelten und auf das reichlichste blühten. Die in unserer Exsiccatenwerke «Gramine hungarica» s. No. 160. zur Verteilung gelangenden Exemplare bestehen aus je einem an Ort und Stelle gesammelten sterilen Exemplaren und mehreren von den cultivierten Stöcken entnommenen blühenden Halmen. Auch in meinem Privatgarten haben sich die versetzten Stöcke im Alpineum üppig entwickelt und werden heuer zur Blüte gelangen.

Voriges Jahr im September wurde unser Sammler STEFAN Kocsis auf den Königstein bei Zernest entsendet, um dort einige früher gesammelte Grasarten zu completieren, diesem gelang es, diese prächtige, und wie es scheint im unseren Karpathen endemische Art an zwei neuen Standorten zu entdecken, und zwar auf Felsen der Schlucht «Propasta» und im oberem Teile der Schlucht «Crepatura» zwischen dem

A *Trisetum fuscum*-ot (Kit.) R. S. melyet HACKEL tanár ugyanazon közleményében rehabilitált, szintén sikerült Erdély délnyugati sarkában felfedeznem. A Retyezát hegységnek «Dealu Plesiu» nevű, Kimpulujnyag felé eső részén szakadékos helyen terem kb. 1800 m. t. sz. felett magasságban. Ezen a termőhelyen nem nő nagyra, s úgy látszik, hogy igen ritka, egyetlen tövet kaptam belőle — igaz, hogy egy reám szakadó hótörgeteg közepette igen rossz helyen lefelé kapaszkodva nem is igen kereshettem. Hogy ezen szép fűnek viseletét megismerjük, a Magas Tátrán kell látnunk, ahol a havasi zuhatakok partján néhol tömegesen terem; nagy, fénylő feketés s a víz felé bokoló bugái felejtetlen benyomást keltenek. Ezen fajnak is kúszó gyöktörzse van, KITAIBEL példája ilyen, mint arról Berlinben WILDENOW gyűjteményében örzött példán meggyőződhettem (KITAIBEL gyűjteményében nincsen meg!) s ezen tulajdonságán lehet leghamarabb megkülönböztetni a néha hasonló *T. purpurascens* (DC) s a *T. alpestre* (HOST)-tól.

Degen.

grossen und kleinen Königstein.

Das von Prof. HACKEL rehabilitierte *Trisetum fuscum* (Kit.) R. S. habe ich nun auch in der südwestlichsten Ecke Siebenbürgens entdeckt, wo es an steilen Felswänden des Berges Dealu Plesiu (in Retyezátgebirge) ober Kimpulujnyag in einer Höhe von c. 1800 m. vorkommt. An diesem Standorte bleibt die Pflanze klein. scheint auch sehr selten zu sein, da ich — allerdings inmitten eines einbrechenden Schneegestöbers — an einer bösen Stelle nur ein Exemplar erhaschen konnte. Um den richtigen Eindruck dieses herrlichen Grases zu bekommen, muss man es in der hohen Tatra gesehen haben, wo es an den Ufern der Sturzbäche in grosser Menge, die schwarz glänzenden Rispen dem sprühenden Wasser zugeneigt einen unvergleichlichen Anblick bietet. Auch diese Art hat entschieden ein kriechendes Rhizom, auch KITAIBEL's Exemplar besitzt ein solches, wie ich mich an dem Exemplare im Herb. WILDENOW in Berlin überzeugen konnte (im Herb. KITAIBEL fehlt es) und ist an diesen Merkmale von dem ähnlichen *T. purpurascens* (D. C.) und *T. alpestre* (HOST.) wol am leichtesten zu unterscheiden.

Degen.

Aquilegia longisepala Zimm. 1875, sive *Aq. viscosa* Roch. exsicc. 23. (non GOUAN). sepalis 35, rarius 44 mm, longis patentissimis exsertis, folia addita illis *Aq. vulgaris* simillima. Folia in exemplaribus ROCHELII, quae ipse vidi, non ex eodem caule, ac flos magnus, sumpta erant, sed verosimiliter ex *Aq. vulgaris* adposita erant. In Carpatis *Aquilegia* floribus eiusdem magnitudinis.

mense julio rara. aut tempore praecociore floret. Ex exemplaribus Tátrae (Barlangliget) et Fátriae (Fenyőháza, Stracena), quae foliis *Aq. nigricantis* BAUMG. (*A. Henkaeanae* KOCH) excellunt, verosimile esse videtur, ut folium *Aqu.* «*viscosae* Roch» adpositum revera ad *Aq. vulgarem* pertineat, *Aqu.* autem *longisepala*, quod foliorum formam attinet, cum *Aqu. nigricanti* conveniat, quo facto *Aq. longisepala* nil, nisi *Aq. nigricantis* forma extrema maerantha esset sepalis 35–44 mm. longis. E ditione Pilis-Csaba *Aq. nigricantem* jam a. 1895 accepi, dein el. DEGEN, loco posteriore floribus minus evolutis milii dedit, quae foliorum forma certe ad *A. nigricantem* pertinet, floribus tamen minoribus a planta Rocheiana reredit. Ex his *A. nigricans* BAUMG. in ditione Pilisensi certissima.

Borbás.

Bursa apetala Opiz.

nálunk ritka: BORBÁS négy (Magyar botanikai Lapok I. évfolyam p. 19.). GÁYER 3 dunántúli (zala és vasmegyei) termőhelyét (Magy. bot. Lap. II. évf. p. 163.) ismertette.

Makó vidékén több helyen gyűjtöttem e már szinéről is könnyen felismerhető lapátfüvet így a Lúdvár, Csípkés, Itató legelő, Bárány legelő, s Tárnok-ban. A *Bursa pastoris* rendkívül változatos alakjai közül, mint felismerhetők, meg van még a *Bursa canescens* MART.-DOX. és a «gemmis calicibus que purpureis» *B. rubella* REUT. a Csípkés s Zugolyban: a szár és beczőke pirosodása azonban jellemzőleg csak egy oldalon lép fel, másik oldaluk minden zöld.

ist bei uns eine seltene Varietät; Prof. v. BORBÁS teilte in seiner Abhandlung (Ungarische Botan. Blätter I. Jahrg. p. 19) vier, GÁYER aus den Com. Zala und Vas, drei Fundorte (Ung. Botan. Blätter II. Jahrgang p. 163) mit.

In der Gegend von Makó habe ich auch diese durch ihre bräunlich - grünlichen Kelche, (denn die weissen Petale sind nicht entwickelt) leicht erkennliche Täschel an mehreren Stellen gefunden, und zwar: Csípkés, Ludvár, Itatólegelő, Baránylegelő, Tárnok. Von den sehr variabilierenden Täschel-Arten sind hier vertreten: *Bursa canescens* MART.-DON. u. *B. rubella* REUT. Bei *B. rubella* ist aber nur die eine Seite des Stengels u. Schöttchens bleich purpurrot, die andere Seite ist immer grün.

Győrffy

Plantago Weldenii RECHB. bei Fiume.

Der Fiumaner Botaniker, H. ANTONIO SMOQUINA sammelte für uns i. J. 1903 eine grössere Menge von *Lolium subulatum*

Plantago Weldenii RECHB. Fiume mellett.

SMOQUINA ANTAL fiumei botanikus 1903-ban nagyobb mennyiségi *Lolium subulatum* Vis.-t gyűjtött számunkra amar-

tinsčičai öböl partján s ezek között találtam egy darabot a czimben megnevezett növényből, mely rendkívüli ritkasága miatt a legtöbb nagy gyűjteményben is hiányzik.

A martinsčičai példa oly apró, mint REICHENBACH rajzolja, nincs több 3 cm.-nél, szára fonalf forma, virágzata egy jókora gombostú fejénél nem nagyobb, tokjában csak két mag van kifejlődve, tehát teljesen megfelel úgy REICHENBACH Iconographia botanica-jában közölt (1831, p. 2—3), leírásának rajzának (tab. 806 valamint VISIANI Flor. Dalm. II. p. 2) leírásának.

E sorok czélja nem lehet e sokat hánnytorgatott növény systematikai értékének feszegetése; azon körülmény, hogy a martinsčičai példának tokjában ugyan csak két mag fejlődött, de a többi rekesz nyoma meg van, a mellett bizonyít, a mit ASCHERSON a Bot. Zeit. XXX. évt. (1872) 621. oldalán írt róla, hogy t. i. a *Plantago Coronopus* L. törpe varietása, mely megfelel a *P. Coronopus* var. *pusilla* MORIS (Fl. Sard. III. 1858—59 p. 56)-nak.

Ezen nézetet osztotta FREYN (Flora v. Süd-Istr. Nachtr. 1881 p. 27) s későbben TOMMASINI is. Bárminek tartssuk, ez alaknak *Pl. Weldenii* RCHB. neve a legrégebb s ezért megtartandó. Ujabb synonymja a *P. Coronopus* var. *microstachys* SOMMIER

Vis. an den Ufern der Bucht von Martinsčiča, unter diesen fand ich ein Exemplar der im Titel genannten Pflanze, welche wegen ihrer ziemlichen Seltenheit selbst in den meisten grossen Herbarien fehlt.

Die Pflanze von Martinsčiča ist so klein, wie sie die Abbildung REICHENB.'s darstellt, kaum 3 cm. hoch, der Stengel ist fadendünn und trägt an der Spitze ein stecknadelkopfgrosses Köpfchen: in der Kapsel sind nur 2 Samen entwickelt, sie entspricht also vollkommen sowohl der Beschreibung REICHENBACH's und der Tafel 806 d. Iconographia botanica (1831) als auch der Beschreibung VISIANI's.

Der Zweck dieser Zeilen ist nicht die Erörterung des systematischen Wertes dieser Pflanze; der Umstand, dass an dem Exemplar von Martinsčiča in den Kapseln nur 2 Samen entwickelt sind, doch Spuren mehrerer Fächer vorhanden sind (Scheidewände geschrumpft) spricht für die Ansicht ASCHERSON's (Bot. Zeit. XXX. 1872 p. 621, nämlich dass sie eine Zwergform resp. Varietät der *P. Coronopus* L. sei, welche mit *P. Cor.* var. *pusilla* MORIS (Fl. Sard. III. 1858—59, p. 56) zusammenfällt.

Diese Ansicht teilte FREYN (Fl. v. Süd-Istr. Nachtr. 1881, 27) u. später auch TOMMASINI. Wie dem auch sei, der älteste Name der Form, *P. Weldenii* RCHB. ist doch beizubehalten: als jüngstes Synonym kann ich *P. Coronopus* var. *microstachys* SOMMIER (Fl. Giglio p. 64) mel-

(Fl. Giglio p. 64) a szerzőjétől kapott példák szerint.

Eddig csak déli Isztriából Dalmátiából s Szardinia szigetéről volt ismeretes. **Degen.**

Petasites petasites

Degen.

Pótfüz. XXXIV. 1895, 124 (lásd a M. B. L. 32. old.) nagyon figyelemre méltó jelenség, esak éppen az a hibája, hogy ritka. A *Petasites*, *Tussilago* fejlődésbeli viselkedése éppen olyan, mint az *Equisetum*-é; zöldelő részt csak virágzás ill. spórázás után bocsát. Előbbi szára pikkelyes, az *Equisetum*-é hüvelyes. Minő diadalmas «fölföldözés» lenne, ha valaki az *Equisetum* zöldelő szárán, a levél hüvelye fölött a levéllemezt is szemlélhetténe. A *Petasites pet. foliosus* pedig ilyen eset, a szár pikkelyei fölött kifejlődik az átsajátító lemez is. Valaki nagyon örülne, ha a *Neottia*, *Orobanche* v. *Latraea* pikkelyei fölött láthatna, plane zöld levéllemezt. A fenologoiai érdekkességnek kiválóan az a csorbája, hogy nem bizonyos: a pikkelytelen állapot-e az ősi vagy az újabb fejlődmény, tehát ehhez képest a *Petasites* leveles szára visszacsapás-e a régire, vagy újabban keletkező jelenség. Hogy az a csalapu tavasz derekán, a szárán is fejleszt átsajátító szervet, a fiziográfiát is kiválóan kell érdekelni. Az én

den. nach den vom Autor erhaltenen Exemplaren.

Pl. Weldenii war bisher nur aus Südistriien, Dalmatien und der Insel Sardinien bekannt.

Degen.

ist eine sehr bemerkenswerte Erscheinung, welche aber sehr selten ist. Das Entwicklungsverhalten v. *Petasites* u. *Tussilago* ist genau dasselbe wie jenes von *Equisetum*, da sie grüne Teile nur nach dem Blühen resp. Sporenbildung treiben. Der Stengel der zwei ersteren ist beschuppt, jener des Schachtelhalmes aber bescheidet. Welche auffallende «Entdeckung» wäre es, wenn jemand über den Blattscheiden des *Equisetums* Blattspreiten entdeckten würde! Nun ist aber die var. *foliosus* ein solcher Fall, über den Stengelschuppen entwickeln sich assimilierende Spreiten. Viele würden sich freuen, wenn sie bei *Neottia*, *Orobanche* oder *Lathraea* grüne Blätter erblicken könnten. Das phänologische Interesse dieses Falles hat aber den grossen Mangel, dass es zweifelhaft bleibt, ob der schnuppenlose Zustand der ursprünglichere oder aber entwicklungs geschichtlich ein neuer ist, ob also der beblätterte Stengel des *Petasites* einen Rückschlag oder einen Fortschritt bedeutet. Dass die Pestwurz zur Mitte des Frühjahrs auch am Stengel assimilierende Organe entwickelt, muss auch den Physiologen ausserordentlich interessieren. Nach meiner Auffassung beweist der beblät-

magyarázatom szerint a leveles szárú *Petasites* azt is igazolja, hogy az évszak más-más szaka, máskép hat v. hatott a növény ki-alakulására: tavaszkor a *Petasites* pikkelyekkel, tavasz derekán zöld levelekkel ruházván föl. A természetnek a növényre való ilyenféle hatásáról azért tudunk csak nagyon keveset, mert az efféle jelenségek összegyűjtve nincsenek, a kevés ismertet is félrebecsülik. A pontos természetvizsgáló tudja, hogy a Természetben faj nincs, csak hosszabb vagy rövid ideig tartó jelenség; az individuum sokaságának hosszú időkön át ismétlődő alakjelensége a faj. A jelenségeknek nevet szokás adni. LINNÉ a *peloriát* génusz módjára jelölte, az acsalapú leveles késő alakja var. *foliosus* nevet kapott. Rossz s mintegy ragadós szokása a botanikusoknak (tehát nem egy nyilatkozónak), hogy az előtárt jelenséget, fajt vagy alakot hevenyében kicsinyli vagy keményen elítéli. A kicsiből is lett már nagy jelentőségű s tudnék példát, hogy az eleinte leszolt fajt ugyanaz a szerző később kellöképen becsülte meg.

terte Stengel der Pestwurz auch das, dass die verschiedene Jahreszeit auf die Ausbildung der Pflanze verschiedenen einwirkt: zum Beginne des Frühjahres ist *Petasites* mit Schuppen, zur Mitte aber mit Blätter ausgestattet. Ueber solche Einwirkungen der Natur auf die Pflanze wissen wir darum nur so wenig, weil solche Erscheinungen nicht zusammengefasst sind, die wenigen verzeichneten auch gering geschätzt werden. Die genau zusehenden Naturforscher wissen es, dass in der Natur keine Arten existieren, nur längere oder kürzere Zeit hindurch bestehende Erscheinungen, die Gestalterscheinung einer Mehrzahl von Individuen, welche sich längere Zeit hindurch wiederholt, ist die Art Erscheinungen pflegt man zu benennen. LINNÉ hat die *Pelorie* als Gattung benannt, die beblätterte späte Form der Pestwurz hat den Namen var. *foliosus* erhalten. Es ist das eine üble und immer ansteckende Gewohnheit mancher Botaniker, dass sie eine veröffentlichte Beobachtung, sei es eine neue Art oder Form ohne weiteres geringschätzen oder aber kurzweg verurteilen. Aus Kleinem ist schon Bedeutendes geworden und ich könnte Beispiele anführen, wo eine vorerst verurteilte Art von demselben Autor später nach Gebühr gewürdigirt worden ist.

Dr. Borbás.

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Ungarische Botanische Blätter](#)

Jahr/Year: 1905

Band/Volume: [4](#)

Autor(en)/Author(s): diverse

Artikel/Article: [Apró közlemények. - Kleine Mitteilungen. 143-149](#)